

KROZ OBJEKTIV: ARHITEKTURA, GRAD I FOTOGRAFSKI MEDIJ U XX I XXI VEKU**THROUGH THE LENS: ARCHITECTURE, THE CITY AND THE PHOTOGRAPHIC MEDIUM IN THE XX AND XXI CENTURY**Sanja Aničić, *Fakultet tehničkih nauka, Novi Sad***Oblast – ARHITEKTURA**

Kratak sadržaj – Osnovni predmet istraživanja jeste arhitektonska fotografija u XX i XXI veku, prikazana kroz interdisciplinarni obuhvat. U prvom delu rada prikazana je istorija arhitektonske fotografije kojom se obuhvata njen uticaj na razvoj modernog pokreta, kao i uticaj na modernog čoveka i promenu njegove percepcije o prostoru. Drugi deo rada se posvećuje razmatranju uloge fotografskog medija u arhitekturi modernizma, kao i njegov uticaj na savremeni grad i društvo.

Ključne reči: arhitektura, fotografija, grad, društvo, modernizam, savremeno doba

Abstract – The main subject of research is architectural photography in the XX and XXI century, presented through interdisciplinary coverage. The first part of the thesis presents the history of architectural photography, which includes its influence on the development of the modern movement, as well as the influence on modern man and the change in his perception of space. The second part of the paper is dedicated to the consideration of the role of the photographic medium in the architecture of modernism, as well as its influence on the contemporary city and society.

Keywords: architecture, photography, city, society, modernism, contemporary age

1. UVOD

Razvoj tehnike i tehnologije su u velikoj meri uticale na arhitekturu, grad i društvo. Fotografija je izum koji se smatra izuzetno važnim i značajnim jer je učinio moderno, ali i savremeno društvo onim što jesu. Nesumnjivo je da ima veliku ulogu u arhitekturi, sa kojom je vremenom razvila gotovo neraskidivu vezu.

Postavlja se pitanje da li je fotografija zapravo uslovlila nastanak modernog pokreta u XX veku? S obzirom da je značaj fotografije i rasprostranjenost medija u XXI veku još veća, postavlja se pitanje koje posledice ovaj uticaj onda ima na savremenu arhitekturu, grad i društvo?

2. ARHITEKTURA I FOTOGRAFIJA KAO POKRETAČI MODERNIZMA

Već u ranoj fazi može se videti da je fotografija uticala na proces projektovanja, jer je pružila zapis o istorijski

NAPOMENA:

Ovaj rad proistekao je iz master rada čiji mentor je bila doc. dr Ivana Maraš.

značajnim zgradama iz prošlosti i na taj način bila uključena u proces restauracije drevnih građevina. Činjenica je da je arhitektura mnogo više doprinela razvoju ovog vizuelnog medija, nego što je samo bila pogodna tema za fotografisanje.

Treba spomenuti da je početkom XX veka zanimanje šire publike za fotografiju stagniralo. Tek je dvadesetih godina XX veka, sa razvojem moderne arhitekture, primećeno da fotografija zaista počinje napredovati, a arhitekta i čelnici izdavačkih kuća počinju da se interesuju za najnovije fotografske tehnike. Iako su se glavne figure i nosioci modernizma u arhitektonskoj fotografiji pojavili tek nakon što je ovaj pokret postao popularan širom sveta, bitno je napomenuti da su fotografi poput Alfreda Štiglica, Edvarda Štajhena i Lasla Moholji Nađa bili oni koji su razvoj ovog medija pokrenuli [1].

Teoretičar Endru Higot piše kako su dvadesete i tridesete godine prošlog veka obeležene ogromnim pomakom u istraživanju medija fotografije, koje su vodili fotografi u Sjedinjenim Američkim Državama i Sovjetskom Savezu [2]. Istoričar Džozef Rosa tvrdi da zemlje koje su se tokom dvadesetog veka bavile razvojem moderne arhitekture, poput Francuske, Nemačke i Holandije nisu razvile novi stil za fotografisanje iste, zbog čega je korišćenje komercijalne arhitektonske fotografije u Evropi tek kasnije prihvaćeno [3].

2. ODNOS IZMEĐU FOTOGRAFIJE I ARHITEKTURE MODERNIZMA

Originalni zadatak fotografije da dokumentuje stvarno stanje podrazumevalo je apsolutnu podređenost svrsi za koju je naručena. Želja za emancipacijom fotografije kao medija, i fokusiranje fotografa na razvoj svoje prakse uticalo je na zanemarivanje arhitekture kao značajnog faktora za njen napredak, sve do tridesetih godina prošlog veka.

U tom periodu fotografija je postala posebno značajna arhitektama modernizma jer su se zahvaljujući fotografskom prikazu njihova dela mogla videti u čitavom svetu.

Upečatljiv citat iz članka Filipa Mortona Šanda iz 1934. godine sumira ciljeve brojnih istraživanja iz ovog perioda, a isti glasi: „Da li je moderna fotografija rodila modernu arhitekturu ili obrnuto?” [4].

U većini slučajeva, odgovor teoretičara bi bio da moderna fotografija postoji zahvaljujući nastanku moderne arhitekture. Ipak, teoretičari poput Robinsona i Heršmana osporavaju vodeći stav da je fotografija oduvek sledila

arhitekturu, dok je vrlo malo doprinosila njenom napretku. Smatraju da je odnos ove dve discipline bio obostrano koristan te da su se komercijalizacija i popularnost moderne arhitekture tokom dvadesetih i tridesetih godina prošlog veka isključivo dogodile zbog razvoja arhitektonske fotografije.

Činjenica je da je arhitektonska fotografija doživela mnogo brži razvoj i imala znatno veći uticaj nego bilo koja druga vrsta fotografije. Razlog za to jesu arhitekthe modernizma, koje su konstantno tražile novi pristup za prezentovanje svog rada. Moderni fotografi su radili sa ciljem da promovišu lepotu fotografisane strukture, naglase čiste linije i što bolje prikažu funkcionalnost moderne arhitekture. Sa druge strane, publika je imala mogućnost da primeti moderni stil isključivo zahvaljujući fotografijama koje su se širile po čitavom svetu. Stoga se sa sigurnošću može tvrditi da bez moderne fotografije, moderna arhitektura nikada ne bi postala ono što jeste.

2.1. Negativni uticaj medija na arhitekturu, grad i društvo modernizma

Modernistički pokret postao je popularan među arhitektama, fotografima i planerima širom sveta. Ipak, nikada nije bio slavljn među publikom ili u potpunosti shvaćen od strane laika. Razlog za to se pronalazi u tvrdnji da modernizam nikada nije u svoje ideje uključio čoveka u celosti. Naime, Juhani Palasma smatra da je modernizam zadovoljio i zaintrigirao ljudski intelekt i vizuelno čulo, ali da je potpuno zanemario ostala čula, sećanja i maštu. Dakle, čovek nije u potpunosti učestvovao, niti sebe u celini mogao da vidi kao deo modernog okruženja – zbog čega ga nikad nije razumeo i prihvatio [5].

Fotografija više nije u funkciji odražavanja i prikazivanja stvarnost, već je prikazuje izmenjenu – i na taj način narušava suštinu stvarnosti. Dakle, maskiranjem stvarnosti preostaje samo svet slika, odnosno svet estetike u kom se sve vrednuje po izgledu. Gotovo je nemoguće i ne treba zamišljati svet bez lepote, ali svet u kojem je sve estetizovano ne treba da bude nešto čemu se teži [6].

2.2 Pozitivni uticaj medija na arhitekturu, grad i društvo

Popularnost fotografije je uticala na komercijalizaciju arhitekture, koja mnogima donosi profit i status. Objavljena fotografija arhitekti daje potvrdu o njegovom radu i potencijalno mu donosi nove klijente i priliku za nove projekte. Takođe postoje i pozitivne strane težnje za naglašavanjem čula vida u odnosu na ostala čula. Erik Kandel govori da izolacija čula vida podstiče mozak da se fokusira na određene informacije, i u potpunosti sagledava prikazani deo prostora na datoj fotografiji [7].

Zaključuje se da prostorno iskustvo pri posmatranju fotografije, u vizuelnom smislu, može biti bogatije jer tada čovek primećuje nešto što uživo ne bi. Fotografije pomažu publici da svoju okolinu posmatra na novi način, i podstiče čoveka da preispita svoje poglede na svet. Umesto da se vizuelna priroda fotografije smatra štetnom, potrebno je otkriti šta ta fotografija govori o prostoru i šta pruža da se još bolje sagleda i razume.

S obzirom da je prostorno iskustvo veoma bitan faktor u arhitekturi, zaključuje se da je estetsko iskustvo o pros-

toru i doživljaj arhitekture kroz fotografiju ne umanjuje, nego značajno doprinosi bogatstvu prostornog iskustva.

3. ODNOS IZMEĐU ARHITEKTURE, GRADA I FOTOGRAFIJE U XXI VEKU

Pouzdanost fotografije je dovedena u pitanje zbog velike količine manipulacije i obmane koje fotografija omogućava. Činjenica je da su objavljene fotografije u savremenom dobu gotovo uvek podložene raznim korekcijama sa ciljem da ulepšaju stvarnost, umesto da je verno prikažu. Postavlja se pitanje da li je sam cilj projektovanja u današnje doba drugačiji, jer deluje da savremena arhitektura nastaje sa namerom da privuče pažnju javnosti i doprinose ekonomskom kapitalu. Savremena arhitektura je u praksi lišena smisla, i odlikuje je naglašavanje forme sa ciljem da “zavede” i očara gledaoca na čisto vizuelnom nivou, a ne da priušti celokupno čulno iskustvo svom korisniku, i podstakne ga na dublji nivo istraživanja prostora [8]. Postavljanje vizuelnog na prvo mesto može da ugrozi arhitektonsku autentičnost, jer je arhitekturu potrebno doživeti u celini. Objekti se stvaraju sa ciljem negovanja vizuelnog, što dovodi do degradacije arhitekture i stvaranja arhitekture i grada spektakla [9].

4. ISTRAŽIVAČKA ANALIZA ARHITEKTONSKIH FOTOGRAFIJA

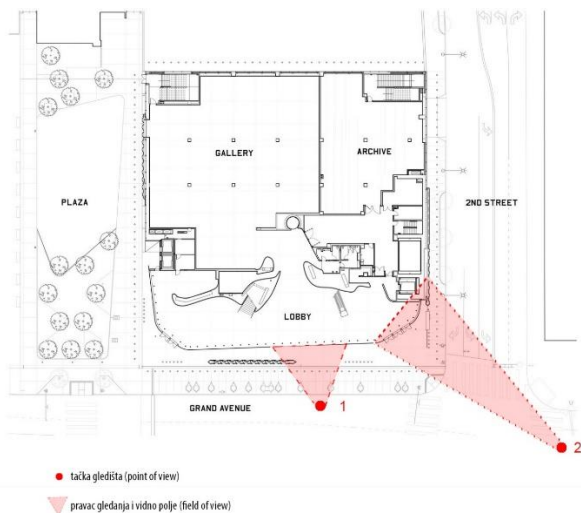
Teoretičar Ričard Nojtra piše o raznolikosti arhitektonske fotografije, u kom razmatra ciljeve sa kojima jedan fotograf može pristupiti arhitektonskom delu [10]. On fotografije deli na sledeće: dokumentarna fotografija, fotografija koja se koristi za svrhe marketinga, fotografija na kojoj se prikazuje odnos korisnika sa okolinom, fotografija koja predstavlja umetničku apstraktnu sliku koja je sama sebi svrha i fotografija koju koriste arhitektonski časopisi i internet mediji, na kojima se naglašava estetski kvalitet izgrađenog okruženja.

Istraživačka analiza fotografija u ovom radu je podrazumevala bazu pažljivog odabira fotografija sledećim prostorima: Trg Slobode u Novom Sadu, Varadinski most u Novom Sadu, Muzej Broad u Los Anđelesu i Nemački paviljon u Barseloni. Fotografije prikazane u radu su preuzete sa prve stranice pretrage Google slika i najpopularnijih fotografija društvene mreže Instagram, označenih imenom.

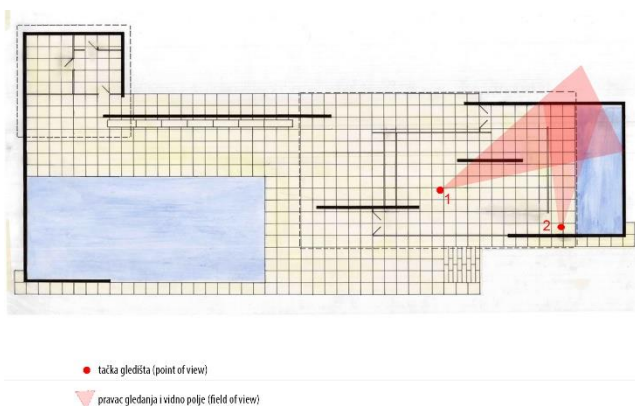
Na osnovu podele fotografija prema cilju koji ima onaj iza objektiv, izvršena je selekcija analiziranih fotografija, koje su nakon toga podeljene u nekoliko grupa, vodeći se fotografije na različite vrste, prema teoriji Ričarda Nojtre. Analiza je urađena sa osvrtom na zaključke donete u prethodnim poglavljima.

Pored određivanja osnovne podele fotografija, za objekat muzeja i paviljona urađena je analiza fotografija mapiranjem tačaka gledišta, pravca gledanja i vidnog polja. Radi se o takozvanoj POV/FOV mapi (point-of-view/field-of-view map) koja se crta nakon prikupljene kolekcije fotografija odabranog objekta.

Na mapi je prikazana pozicija kamere i pravac/ugao gledanja te kamere u 9/10 najpopularnijih fotografija na društvenim mrežama (radi se o prvim fotografijama koje se pojavljuju prilikom pretrage imena određenog objekta).

Slika 1. POV/FOV mapa muzeja Broad [11]

Slika 2. POV/FOV mapa paviljona u Barseloni [12]

4. ZAKLJUČAK

U radu su prikazani i kritički analizirani različiti teorijski pristupi na polju navedenog odnosa koji uključuju širok spektar disciplina, kao što su filozofija, sociologija, geografija, medijske studije, arhitektura i urbanizam. Upravo zbog multidisciplinarnog pristupa u ovom radu, istraživanje obuhvata jake argumente za pozitivni i negativni uticaj fotografskog medija na razvoj moderne, kao i savremene arhitekture. Teoretičari modernog pokreta definisali su ulogu fotografskog medija u arhitekturi, iz kojih se zaključuje da je gotovo neraskidiva povezanost ova dva polja ustvari ono što je doprinelo stvaranju glavnih odlika modernog pokreta, i učinilo moderni grad i društvo onim što jesu.

Zaključuje se da, iako fotografija ima izuzetno pozitivan uticaj na savremeni svet, prekomerna upotreba ovog vizuelnog medija je dovela do težnje za estetizacijom svega u čovekovom okruženju. Posledica je nastanak isključivo vizuelno privlačnog sveta spektakla koji nema dublje značenje, realnosti koja nije prikazana kakva jeste, i društva koje nema realan pogled na svet, a ne razume koje su posledice istog.

5. LITERATURA

- [1] M. Hyun, *Seeing Architectural Photographs: Space and Time in the Works of Julius Shulman and Ezra Stoller*. Atlanta: Georgia Institute of Technology, 2016, pp. 4-5
- [2] A. Higgot, T. Wray, *Camera Constructs: Photography, Architecture and the Modern City*. Burlington: Ashgate, 2012, pp. 35
- [3] Rosa, *Architectural Photography and the Construction of Modern Architecture*, *History of Photography*, 22:2, pp. 99-104
- [4] C. Robinson, J. Herschman, *Architecture Transformed: A History of the Photography of Buildings from 1839 to the Present*. Cambridge: The MIT Press, 1987, pp. 118-119
- [5] J. Pallasmaa, *The Eyes of the Skin: Architecture and the Senses*. Chichester: Wiley-A Academy; John Wiley & Sons, 2005, pp. 19
- [6] N. Leach, *Anaesthetics of Architecture*. Cambridge: The MIT Press, 1999, pp. 7
- [7] M. Reinhardt, *Vision's Unseen: On Sovereignty, Race, and the Optical Unconscious*. London: University Press, 2017, pp. 176
- [8] N. Leach, *Anaesthetics of Architecture*. Cambridge: The MIT Press, 1999, pp. 59
- [9] M. Hyun, *Seeing Architectural Photographs: Space and Time in the Works of Julius Shulman and Ezra Stoller*. Atlanta: Georgia Institute of Technology, 2016, pp. 10
- [10] R. Neutra, *On the Past and Future Tensions Between Documentation and Esthetics in Architectural Photography*. Albany CA: Arts, 2014, pp. 336-339
- [11] Delo autora
- [12] Delo autora

Kratka biografija:

Sanja Aničić rođena je u Novom Sadu 1996. god. Master rad na Fakultetu tehničkih nauka iz oblasti Arhitekture na studijskoj grupi Savremene teorije i tehnologije u arhitekturi odbranila je 2021.god.

Kontakt:
sanja.sanja.anii@gmail.com